

PRESENTACION

“Er aranesisme deth sègle XXI s'enfrente a un des majors rèptes dera nòsta istòria milenària. Èm deuant de diuèrses variables que condicionen e meten en perilh era existència dera nòsta identitat en futur”

“Auem plantejat era refundacion der aranesisme en sègle XXI, aguesta ei era nòsta apòsta, que se base ena resèrva dera nòsta identitat, ena defensa des nòsti valors e en reconeishment a ua lengua e ua identitat milenària en Euròpa e unica en mon”

“Auem un patrimòni qu'eth mon a de poder conéisher, Euròpa a de poder reconéisher, Espanha a de podèr respectar, Catalonha a de poder protegir e nosati auem de poder perseverar”

“Convergència Aranesa a de liderar era construccion der aranesisme deth sègle XX Ac auem de hèr dera man de toti plegats. Sabent que cadun de nosati auram de poder renonciar a bères causes o objectius”

Àlex Moga Vidal
Secretari Generau CDA-PNA

“El catalanisme o el nacionalisme a Catalunya, es qui millor entèn l'aranèsisme. Que ningú s'equivoqui”

“No trobareu un company de viatge, un aliat, que pugui entendre millor les ambicions de l'Aran i de l'aranèsisme, que el catalanisme”

Oriol Pujol i Ferrusola
Secretari General de CDC

Aguest tèxte ei un document iniciu, que serà melhorat dempús deth procés de debat e d'esmenes per part dera militància.

Aguesta ponència a present eth respècte pera diferència de genre e er usatge non sexiste deth lenguatge. Er hèt de que non tostemp i hage era duplicitat (eth/era) o d'outes formes lexiques que diferencien eth masculin/femenin, respon ara volentat de totes es persones delegades deth Ilau. Congrés de Convergència Aranesa, entà facilitar era lectura deth tèxte dera ponència, considerant que tostemp hèm referència ath conjunt d'òmes e hemnes. En tot cas, tostemp qu'a estat possible, s'an hèt a servir formes neutres entà esvitar cap diferenciacion o discriminacion e damb caractèr subsidiari, aqui a non age estat possible, cau entèner qu'era volentat ei tostemp dera claretat discursica e eth respècte pera diferència.

ER ARANESISME DETH SEGLE XXI

INDEX

1. Coma a d'èster ere aranesisme deth segle XIX?
 - Era construccion d'Aran
 - Era construccion der Aranesisme
2. Er aranesisme, era arrason d'èster de Convergència Aranesa:
 - Refundar e actualizar er aranesisme deth segle XXI e actualizar er aranesisme deth segle XXI.
3. Era man der aranesisme
 - Er esturment entà construir er aranesisme deth segle XXI.

1. Coma a d'èster er aranesisme deth segle XXI?

Convergència Aranesa non preten damb aguesta ponència bastir un programa electorau o de govèn. Er objècte d'aguest tèxte ei començar a bastir ua naua manèra d'entèner era relacion entre politica e societat ena Val d'Aran, e hè'c tanben d'ua manèra diferenta: volem iniciar eth camin de construccion der aranesisme deth segle XXI.

Entà artenhé'c, mos cau canviar era direccionalitt deth descurs politic e sociau: eth descurs politic aranés s'a de lheuar des dera pròpria societat dera Val. Era grana majoria d'aranesi e araneses auem de poder bastir amassa er aranesisme deth segle XXI, es bases deth futur politic dera Val d'Aran coma realitat nacionau. E aguest descurs, construït damb e pera societat, s'expandirà a toti es cornèrs dera Val, en tot èster eth nau motor dera nòsta politica institucionau.

Eth contèxte economic, politic e sociau pòt non semblar eth mès adient. Era grèu crisi economica se presente coma un clar obstacle ath bastiment unitari deth nòste país d'oportunitats, era realitat nacionau modèu e referent que volem entà Aran. Tanpòc non ajude ath nòste propòsit eth descrèdit generau dera politica e des institucions publicque per part dera ciutadania.

Aguesti factors pòden èster visti coma cargues importants, mès tanben son arrasons qu'an de motivar eth canvi que proposam, era naua manèra d'entèner era relacion entre politica e societat ena Val d'Aran. Perqué precisament en un contèxte coma er actuau ei quan podem establir es bases d'ua societat a on era exigència sigue mutua: entà es politics qu'an de parlar e actuar damb coerència, guanhant-se era credibilitat damb transparència e rigor, seguint era huelha de rota mercada pera societat aranesa e ent tot aplicà'c as institucions publicus; mès tanben eixgència ara ciutadania dera Val, que non sonque a d'entèner era situacion politica e sociau generau senon que tanben a de poder servir ath país des dera sua implicacion e participacion actiua en desvolopament democratic e nacionau d'Aran.

En clau nacionau, entà poder establir coma a d'èster er aranesisme deth segle XXI, mos cau començar hènt encara mès visibla era realitat istorica d'Aran, a on s'arraïtzent es bases deth nòste futur coma país. A compdar deth coneishement e analisi deth nòste passat, poderam afrontar es naues preguntes sus qué a d'èster er aranesisme deth present e futur, a qué a d'aspirar, e coma a de trabalhar entà arténher es sòns objectius.

E era Val d'Aran non viu isolada deth sòn entorn: er aranesisme tanben a de posicionar es qüestions que tanhen dirèctament as aranesi e araneses e as sues institucions, coma eth creishent qüestionament der Estat des autonomies o eth cada viatge mès evident centralisme de Madrid, er espòli fiscau que viu Catalunya e tanben patissen es ciutadans dera Val, o es intents d'actacs a politics e juridics contra era lengua aranesa que de hèt vòlen méter en dubte era nòsta identitat nacionau.

Qué ei er aranesisme aué en Catalunya, en Occitania, en España, en Euripa o en mon globalizat? Coma er aranesisme pòt èster eth motor d'ua realitat nacionau economicament pròspera e sociaument justa? Coma a de d'èster er aranesisme deth segle XXI?

Era construccion d'Aran

Pendent segles, era Val d'Aran a convertit eth sòn patrimòni fisic e culturau en esséncia dera sua existéncia. Era nòsta tèrra siguec soent motius de conflictes bellics, hònt de posicionaments autoritaris e despreciables. Era reaccion ath dauant d'aguestes situacions siguec era creacion d'ua realitat nacionau fòrtament defensora des sòns valors, ua societat ligada de manèra indissolubla pera sua capabilitat de resisténcia coma pòble.

Er hèt istoric politicament mès determinant. Se produxic en an 1313 damb er establiment dera Querimònia, es tanben nomentadi "Costums, e Privilègjs dera Val d'Aran" o "Privilègi de Jaime eth Justt". Es aranesi e araneses assoliren, gràcies a ara sua determinacion e de manèra referendària – eth prumèr referendum deth que s'a constància – un status quo politic diferenciat ath laguens dera Corona d'Aragon, ua situacion unica que perdurèc pendent fòrça segles.

Atau, eth pòble aranés en servitud ara sua fidelitat ara corona catalanoaragonesa, gaudic d'uns drets qu'ath long des segles siguèren ratificadi pes diuersi reiaumes, e non siguèren abolidi ne per Felipe V en sòn Decrèt de Naua Planta de 1716.

Mès era construccion e eth desir d'ua naua España unitària e centralizadora, - provincial e alavetz e encara ena actualitat-, abolic es drets deth pòble aranés, a compdar dera aprobacion dera Constitucion de Cadiz en 1824 e era posteriora derogacion des furs territoriaus diferenciadors dera Val, qu'acabèren damb era supression per Reiau Ordre , deth Conselh Generau dera Val d'Aran en an 1834.

Cent cinquanta ans dempús e dejá en democracia, gràcies ara resisténcia identitària deth pòble aranés e eth sòn trabalh constant entà recuperar eth caractèr politic e institucionau pròpri, eth Parlament de Catalunya recuperèc eth Conselh Generau dera Val d'Aran, mejançant era lei 16/1990 de 13 de junhsèga sus eth regim especiau dera Val d'Aran.

A compdar dera recuperacion der autogovèrn e de quauques institucions araneses, Aran s'a consolidat damb er impols dera lengua, mès tanben eth desenvolupament economic o sociu, era melhora des servicis de salut, educacion, cultura o benèster, e era creacion de naues e necessàries infraestructures.

Aué, Aran ei ua realitat nacionau, ua realitat fonamentada ena istòria, era cultura e era lengua pròpies, ua realitat nacionau que vò èster respectada coma tal pera nacion catalana, en ua situacion de plurinacionalitat que sonque pòt èster enriquidora entàs dues parts.

Era construcció der aranesisme

Era Val d'Aran ei un mon singular, un espaci unic entre montanhes, creador d'adesions voluntàries e incondicionaus. Eth sentiment d'apertinença des aranesi e araneses ath sòn territòri ven de luenh, e se fonamente en dia a dia enes arraitzes dispaïères e complementàries : era istòria, eth dret, eth valor social dera familha, era lengua, era cultura, era economia o es institucions araneses, atau coma en un marc ideologic que presèrve era nòsta indentitat nacionau, er aranesisme.

Era Val d'Aran a estat e ei ua tèrra d'acuelhuda; era poblacion creishèc pendent es decades des seishanta e setanta deth segle passat, pera immigracion venguda arraitz deth creishement economic generau e era industrializacion hidroelectrica.

Mès tard, Baqueira Beret, era melhor e era mès grana iniciatiua empresariu dera Val d'Aran , damb eth sòn posicionament diferenciador e de qualitat encara vigent aué, situèc a Aran coma destin exclusiu e d'èlit, tornant a reinventar eth modèu economic deth país.

Aué, mès de dètz mil aranesi e araneses conviuen ena Val d'Aran; era grana majoria senten qu'apertanhen ad aquesta comunautat, aderint-se a un sentiment identitari fòrça fòrt, qu'araitze ena singularitat d'un territòri, mès tanben d'ua cultura e d'ua societat resistentes.

Es aranesi e araneses an, ath delà, un fòrt sentiment de propietat des sòns recorsi e ua intensa volentat de gestion pròpria diferenciada des madeishi, e identifiquen aquest sentiment fòrça especiaument damb es sues montanhes, arrius e eth conjunt deth sòn patrimòni naturau.

Er aranesisme, coma sentiment d'apertinença ara realitat nacionau d'Aran, se tròbe ben arraïtzat, ena nòsta societat, tot e èster permeabla as influéncias extèrnes, autant culturaus coma lingüístiques. Un des sòns melhors actius ei era bona convivença des abitants dera Val, basada en respècte ara diversitat.

Er aranesisme a tanben ua solida base legau e juridica sus era que projectar-se capa eth futur; er Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979, dejà arremassaue es "peculiaritats istoriques" dera Val d'Aran, e sus aguest reconeishement s'arraïtzèc eth reconeishement d' "Aran coma ua realitat occitana dotada d'identitat culturau, istorica, geografica e lingüística, defensada pes aranesi ath long des segles", per part der Estatut de 2006; atau, er ordenament estatutari actuau "reconeish, ampare e respècte aguesta singularidad e reconeish Aran coma entitat territoriau singulara ath laguens de Catalunya, era quau ei objècte d'ua particulara proteccion per miei d'un regim juridic especiau.

Atau, eth principau rèpte der aranesisme Atau ronques, eth principal rèpte der aranesisme aué , mès enlà dera sua subsistència coma sentiment d'apertinença ara nòsta realitat nacional, radique en besonh de definir-se coma ua ideologia politica centrau ena que pogue convergir era grana majoria d'aranesi e araneses. Er aranesisme a d'arténher ocupar era centralitat der espaci politic d'Aran; sonque damb eth trabalh des dera centralitat politica, coma un gran espaci de trobada que mos permite encara amassa es reptes de futur d'Aran, poderam bastir entre toti ua societat encara mès prospèra e perdurabla.

2.- Er aranesisme, era arrason d'èster de Convergència Aranesa

Convergència Aranesa, eth partit damb vocacion ath servici dera grana majoria d'aranesi e araneses, a era responsabilitat d'ajudar a bastir es bases der aranesisme deth segle XXI. Er aranesisme d'aué se trape limitat geograficament, mès tanben politica e sociaument; es limitacions non sonque tanhen ara capabilitat der aranesisme entà èster ua responsa utila as reptes des aranesi e araneses, senon que meten en perillh era pròpria pervivència der aranesisme en tot entener-lo en un sentit nacionau e globau.

En aquest sens, consideram qu'era defensa dera pròpria identitat nacionau non mos a de portar en cap cas era exclusión d'ua nacionalitat mès grana; volem trabalhar per un aranesisme qu'inclodisque e non exclodisque, un aranesisme integrador e globau. Er aranesisme non sonque a d'integrar en tèrmes territoriaus, senon qu'a d'èster un sentiment identitari que vage mès enlà des frontères ideologiques partidàries; non a d'èster un argument partidiste o electorau, senon un vertades motor aglutinador des nòsti valors identitaris nacionaus, dera nòsta construccion coma identitat nacionau.

Mos cau guardar damb valentia, mès enlà des montanhes araneses: èster aranés a de poder voler dider generositat, integració e defensa dera identitat nacionau d'un país millenari e unic en Europa. Adreçar-mos des dera nòsta identitat ena Euròpa globau, era Euròpa des pòbles e non des Estats, era Euròpa dubèrta integradora damb es disparières realitats nacionaus, culturaus e lingüistiques. Superar era Euròpa sonque economica o monetària entà tractar damb era Euròpa ena qu'es drets des pòbles se reconeishes coma modèu d'un espaci de multiculturalitat, plurilingüisme, de respècte e integrador. Er aranesisme a sentit e, mejançant era sua prohonda identitat europea, se posiciona en aquest mon global, dubèrt e connectat. Convergència Aranesa vò ajudar a constrüir un aranesisme dubèrt e integrador, capable, de mostrar ath mon era sua existència, sera sua istòria, era sua lengua i, sus tot, eth sòn patrimòni identitati.

Refundar e actualizar l'Aranesisme deth segle XXI

Convergència Aranesa vò refundar e actualizar er aranesisme: vò dotar ar aranesisme d'ua major ambicion deth país, vò adaptar-lo ath segle XXI. Vò qu'er aranesisme age nau objectius, e hèsque sues es formes d'actuar pròpies deth moment politic actuau.

Mos cau un aranesisme renauit, que non desbrembe es sues arraïtzes identitàries, lingüistiques, culturaus e democraticas. Un aranesisme renauit que sigue capable d'amassar ath sòn entorn era grana majoria dera societat aranesa, liderant es sues aspiracions politiquas e nacionaus.

Un aranesisme adaptat ara naua realitat d'Aran, ara naua pluralitat, as nau rèptes economics e sociaus e as naues manèras de hèr e de viuer des aranesi e araneses.

Un nau aranesisme qu'aufrisque naues responses as problèmas d'agué, a compdar des nauer formes de hèr politica. Un aranesisme qu'arraïtze entre es joeni, sense deishar d'illusionar as mèns grani.

Cau assumir publicament, damb valentia, qu'er aranesisme s'a d'adaptat ath segle XXI. Cau definir e refónes qué ei e en qué consistís eth projècte identitari aranesiste. Quini son es sòns contenguts, es sues prioritats, e era sua escala de valors.

Er aranesisme, non s'a de preocupar sonque d'assegurar era sua existència futura: er aranesisme a d'anar mèns enlà de mantier viuia era lengua e era cultura pròpies. Er aranesisme deth segle XXI a d'arténher hèr convergir era societat aranesa en un projècte compartit pera grana majoria deth nòste país, entà garantie, consolidar e potenciar era sua existència tàs pròplèus segles. Er aranesisme a d'aufrir ara societat naues formules ath dauant des sòns nau desafiaments.

Er aranesisme a disparièrs rèptes a cuert, miei e long plaç: qué propòse er aranesisme mès enlà qu'era lengua pròpria d'Aran sigue era ensenha dera identitat sociau d'Aran? Coma trabalharà er aranesisme entà arténher qu'era sua identitat perdure, atau coma a perdurat ath long des segles enquiara?

Ei evident que Convergència Aranesa non pòt ne a de hèr aguesta reflexion en solitari. A d'iniciar aquest debat en tot integrar as autes fòrces politiqes deth país, atau coma ath conjunt dera societat aranesa. Mès tanben ei vertat que Convergència Aranesa a d'èster era fòrça politica que lidèr aguest projècte nacionau, des deth convenciment dera sua oportunitat e besonh, assumint qu'entà daurir-se ath conjunt dera societat cau partir d'ua actitud integradora, dubèrta ara negociacion e ath pacte.

Sonque atau, damb er acòrd dera grana majoria, er aranesisme deth segle XXI poderà plçar es bases dera sua pervivència futura.

3. Era man der aranesisme

Er aranesisme deth segle XXI a d'auer coma principau objectiu amiar ath conjunt dera societat aranesa peth camin deth progrés e dera melhora economica. Entà artenhec, er aranesisme a d'esténer era sua man a disparièrs actors politics e sociaus:

- Era *man der aranesisme* a d'arribar a toti es sectors dera societat aranesa, auem de crear un marc de trabalh generau conjunt en benefici deth collectiu. Auem de profitar es naues oportunitats entà aumentas era bidireccionaletat dera relacion politica-societat, construïnt eth nau aranesisme damb era participacion dera majoria des aranesi e araneses.
- Era *man der aranesisme* s'a d'aufrir a totes es fòrces politiques d'Aran, entà caminar apassa, auem d'èster capables d'amassar-mo en ua huelha de rota nacionau, ath marge des legitims interèsi partidistes. Autant es uns coma es auti mos cau enténer que calerà hèr renóncies en pro deth maxim consens, tostemp en defensa dera nòsta identitat nacionau.
- Era *man der aranesisme* tanben s'a d'esténer ath catalanisme politic: er aranesisme deth segle XXI a de saber plaçar estrategicament era sua realitat nacionau. Creiguem qu'er aranesisme a futur en tant qu'artenher, establir un ligam estrategic de proteccion e respècte mutu damb eth catalanisme. Des d'aguesta relacion singulara, respectuosa damb era pluralitat. Des d'aquesta relacion singulara, respectuosa damb era pluralitat nacionau deth territòri català, er aranesisme podoerà auer ua solida aliança tah dauant deth neocentralisme espanhòl, e daurir ua naua pòrta ara sua relació damb era Euròpa des pòbles.

- En aquest sentit, eth pacte fiscau entà establir un modèu de finançament just entà Catalunya que propòse eth Govern Català ath Govern der Estat, e que ja compde damb eth suport dera majoria deth Parlament de Catalunya, pòt e a d'èster un utís util entà Aran e es sòns abitatant, catalanisme e aranesisme an d'anar dera man ena degensa d'aguest nau pacte fiscau, que permeterà qu'es aranesi e araneses tanben dispausen d'un finançament mès just.
- Era *man der aranesisme* s'a d'aufrir entà arténher ua unitat d'accion politica, majoritària e integradora, a afavor deth País: a de daurir-se a tota era ciutadania aranesa, arthenhent-ne er apropament e era adesion reau, mejançant es pròpies institucions deth país, a d'escriuer ua huelha de rota unica, que presève era identitat pròpia d'Aran e establisque eth marc generau der aranesisme deth segle XXI; a de promòir, en definitiua ua unitat d'accion politica que se traslade eth conjunt dera societat e trabalh pera reactivacion economica deth País.

Er esturment entà constrúir er aranesisme deth segle XXI

Era *man der aranesisme* a d'èster un esturment util de construccion deth nau aranesisme, ua pòrta integradora de volentats diuèrses, damb er objectiu de deféner era pervivéncia dera indentitat aranesa en contèxte actuaú, adaptant er aranesisme ara naua realitat economica, sociau, politica e institucional.

Era *man der aranesisme*, serà un projècte encetat per iniciatiua de Convergència Aranese, mès damb era volentat de suspassar es frontères partidàries e ideologiques. Un projècte transversau, integrados, dubèrt, que volerà arribar ara grana majori d'aranesi e araneses.

Entà iniciar eth projècte dera *man der aranesisme*, Convergència Aranese crearà ua comission, jus era direccion deth Secretari Generau; aguesta comission serà era que se n'enquedarà de proposar es linhes de trabalh generaus e especificques, e es accions a amiar entà dauant que se deriven d'aguesti trabalhs. Atau, er epicentre deth sòn trabalh e debat s'establirà ena sedença de Convergència Aranese. Atau madeish e en coeréncia, eth finançament iníciau deth projècte serà assumit per Convergència Aranese, damb era ajuda de toti es colaboradors interessadi en integrar-s en aguest projècte.

Era *man der aranesisme*, aurà coma document iníciau de trabalh aguesta ponéncia ideologica, e assumirà coma prumèra faena trabalhar-lo e desvolopar-lo entà que constituísque ua solida base primària deth sòn projècte.

Damb era volentat d'integrar eth maxim numerò de persones en projècte dera *man der aranesisme*, se crearà era fegura des embaishadors der aranesisme, persones clau que, damb independéncia deth sòn color politic o dera sua implicacion institucionau o sociau, participaràn des trabalhs de reflexion ath torn der aranesisme deth segle XXI, e poderàn colaborar ena implementacion des accions que se desidisquen. Auem d'artéher era implicacion des intellectuaus, des professionaus, e tanben de totes aqueres persones que dilhèu enquiara non an volut assumir cap compromís organic o partidari damb era nòsta realitat nacionau.

Era man der aranesisme, vò èster eth projècte motor deth renauiment der aranesisme en hons e ena forma. Volem auderir naues possibilitats ara societat aranesa entà hèr front as desafiaments der Aran d'aué, hènt er araneseisme egemonic, ena politica dera Val.

Era *man der aranesisme* ei er auferiment politic que hè Convergència Aranesa a la grana majoria d'aranesi e araneses. Ua man estenuda que vò acuelher a toti entà tau lheuar era nòsta realitat nacionau, impolsant ara Val d'Aran entà un futur de prosperitat compartida.